

ASPECTE PRIVIND SITUAȚIA ȚĂRĂNIMII DIN SUD-VEST-ul ROMÂNIEI ÎN ANII CRIZEI ECONOMICE

de

IOAN MUNTEANU

Situația țărănimii din sud-vest-ul României în anii crizei economice a constituit în mai mică măsură obiectul unor cercetări minuțioase. Referiri — mai mult tangențiale — la această problemă s-au făcut în unele studii privind consecințele crizei economice asupra maselor populare din România sau în lucrări care tratează lupta clasei muncitoare din Banat.¹

O analiză complexă a situației țărănimii în anii crizei economice ne dă posibilitatea să reliefăm o serie de aspecte care au determinat profunde frământări în lumea satelor bănățene și care au provocat o însemnată înrăutățire a nivelului de viață a majorității populației din partea de sud-vest a României.² Acest lucru este cu atât mai important cu cât în unele studii și articole apărute în timpul regimului burghezo-moșieresc, situația din Banat era prezentată nereal, ținându-se seama doar de nivelul de dezvoltare și de trai al unei categorii sociale restrinse ca număr — burghezii satelor.

Se neglija aproape în totalitate situația și condițiile de viață ale țărănimii sărace, care deținea ponderea cea mai mare atât în ceea ce privește numărul gospodăriilor cit și al populației. Astfel, potrivit statisticii impozitelor directe din 1930/1931 în județul Timiș-Torontal existau 73 048 proprietăți (între 0—5 ha) din totalul de 97 503 proprietăți înregistrate; în județul Arad 82 456 din totalul de 93 504; în județul Caraș 37 304 din totalul de 43 834; în județul Severin 41 338 din totalul de 44 438. În același timp, marea proprietate (peste 50 ha) era reprezentată

¹ Cimponeriu E, Reșița luptătoare, Ed. Șt. Buc. 1965; Sarafolean G. Acțiuni ale muncitorilor șomeri din Banat în anii 1929—1933" în A.I.I.P. de pe lângă C.C. al P.C.R., 1, 1964; Marin V., Farcas V. Albert Fr. „Muncitorimea bănățeană în anii crizei economice”, în A.I.I.P. de pe lângă C.C. al P.C.R., 2, 1963; Marin V., Munteanu I., Radulovici G. Unirea Banatului cu România, Tim., 1968; Munteanu I., Aspecte privind situația și lupta maselor muncitoare din Banat în anii crizei economice, în „Tibiscus” Tim. 1970—1971.

² Recensământul general al populației României, vol. IV, 1930, partea II, p. 291—292.

Județul	Populația totală	Populația rurală
Timiș-Torontal	499 443	401 863
Arad	423 649	346 468
Severin	239 586	199 130
Caraș	200 929	171 476

de 1010 proprietăți în județul Timiș-Torontal, 318 în județul Arad, 122 în județul Severin și 109 în județul Caraș.³

Desfășurarea crizei agrare pe fondul crizei generale a capitalismului, împletirea mai accentuată a crizei agrare cu cea industrială în sud-vest-ul României, i-au imprimat forme de manifestare mai ascuțite și consecințe mai grave asupra nivelului de trai al țărănimii.

Așa după cum reiese din documentele vremii, criza economică s-a răsfrânt în mod negativ asupra țărănimii, nu numai pe plan economic-finanțiar, dar și pe plan social, cultural.

„Din cauza crizei economice și financiare — se arată în raportul prefectului județului Severin către Consiliul județean la 1 noiembrie 1933 — mersul normal al administrației în județ este stinjenit. Prefectura n-a putut desfășura o activitate gospodărească mai intensivă, o activitate de ordin cultural, a sănătății și asistenței publice, pentru îmbunătățirea rasei animalelor, construirea și întreținerea drumurilor județene“.⁴

Realitatea este că în anii crizei economice o serie de factori au conșvers și au determinat o înrăutățire pe toate planurile a situației țărănimii.

Una din cauzele fundamentale care a făcut ca nivelul de trai al maselor țărănești să se reducă considerabil a constituit-o existența unui mare decalaj între prețurile produselor agricole și cele industriale, așa cum rezultă din tabelul de mai jos :⁵

Prețul produselor — lei

Produsul	Arad			Lugoj			Timișoara		
	1929	1930	1931	1929	1930	1931	1929	1930	1931
Carne de porc 1 kg	51,65	48	33,35	—	40,55	33	52,25	46,85	32,85
Lapte 1 l	9,35	7,75	6	7	5,85	5	10	7	6,05
Grâu 1 kg	5,6	3,86	2,55	6,27	3,89	2,67	6,55	4,37	2,9
Orz 1 kg	3,9	2,5	3,06	5,23	2,49	2,69	4,98	2,72	2,77
Porumb 1 kg	4,96	2,32	2,54	6,38	2,74	2,82	6,06	2,72	2,53
Zahăr 1 kg	37,75	40,3	40,75	39	42	43,6	39	39	41,90
Petrol 1 kg	6	7	4,9	6	7,05	4,4	6,5	6,5	4,15
Ciment 100 kg	292,70	280	320	325	304	302	278	278	283

Se poate constata cu ușurință nu numai decalajul dintre prețurile celor două categorii de produse ci și faptul că prețul produselor agricole au scăzut mult mai rapid și mai grav decât al produselor industriale.

Această realitate este oglindită de altfel și de numeroase documente ale timpului. „Nevoile și greutățile de trai sînt copleșitoare⁶ — remarcă

³ Statistica impozitelor directe pe anii 1930/1931, București, 1933, p. 11—15.

⁴ Arh. Stat. Lugoj, fond „Prefectura județului Severin“, dos. 33/1933, f. 345.

⁵ Ministerul Muncii, Sănătății și Ocrotirii Sociale, Institutul de Statistică generală a Statului, Statistica prețurilor și indicele costului vieții pe anul 1929, ... 1933, București, 1930 ... 1933.

⁶ Arh. Stat. Timișoara, fond „Directoratul VII Ministerial“, dos. 186/1931, f. 936.

șeful serviciului agricol al județului Severin în 1931. Micii agricultori sînt dezamăgiți în totul și privesc cu totală lipsă de încredere spre o eventuală îndreptare a lucrurilor cînd vîd că toate produsele lor sînt extrem de depreciate... Foarte mulți producători se înapoiază acasă cu produsele lor, iar acei care totuși vînd, regretă timpul consumat cu producerea acestor articole alimentare, cînd vîd că dacă doresc să cumpere haine, ghete, zahăr sau alte diferite articole strict necesare li se cere chiar și înzecit în comparație cu prețurile cu cari ei au vîndut produsele lor.“

Inspectoratul 7 jandarmi Timișoara informează în 1931 Directoratul 7 Ministerial că „printre populația rurală se observă nemulțumiri din cauza scăderii considerabile a prețurilor produselor agricole și pentru faptul că cumpărăturile de care agricultorii au nevoie pentru gospodărie își mențin prețurile ridicate.“⁷

Unele ziare au inserat de asemenea știri privitoare la decalajul pronunțat ce s-a creat între prețurile produselor agricole și cele industriale. Astfel, în articolul „Cereale ieftine, îmbrăcăminte scumpă“ publicat de ziarul „Românul“ din Arad se sublinia : „De ce nu se intervine să se ieftinească îmbrăcămintea la egal cu prețul cerealelor ? Pentru ce zahărul, petrolul, oțetul, lemnul și altele sînt doar cu 20% mai ieftine ca pe timpul cînd grîul era cu 7—800 lei și 1 000 lei 100 kg de scump ?“⁸ Într-un articol publicat de ziarul „Țara“ din Timișoara se arată clar gravele neajunsuri provocate de acest decalaj asupra maselor muncitoare : „Ne găsim într-un haos economic nemai pomenit. Echilibrul just dintre produsele agricole și cele fabricate nu-și mai poate reveni nici natural, nici pe cale artificială. Pătura de jos îndură cele mai teribile neajunsuri din cauza acestui joc al balanței economice.“⁹

Aceeași stare de lucruri determină o intervenție în Parlamentul României din partea unui deputat, în 31. III. 1932 : „Criza care pe toți ne preocupă în cel mai înalt grad și a cărei principală manifestare asupra maselor se resimte cu efecte dureroase prin scăderea catastrofală a veniturilor... Normal ar fi trebuit ca acestei generale scăderi de venituri să-i corespundă o egală ieftinire a vieții, adică o reducere în aceeași proporții a prețurilor tuturor articolelor de consum : alimente, industriale. Observăm însă că deși veniturile cetățenilor sînt de aproape doi ani în continuă scădere, ieftinirea vieții este departe de a se fi produs în același raport.“¹⁰

Trebuie să avem însă în vedere și faptul că în realitate prețurile produselor agricole erau și mai scăzute decît sînt redate în statisticile vremii. În buletinul de situație agricolă al regiunii agricole Vinga pe luna iunie 1931 se specificau următoarele : „Locuitorii care sînt în criză financiară au început să vîndă grîul pe la diferiți speculanți cu 1,5 lei/kg ; banii îi primesc acuma, iar după treier le dau grîul negustorilor.“¹¹ Din Plasa Deta se comunică Serviciului agricol Timiș-Torontal la sfîrșitul

⁷ Ibidem, 20/1931, f. 3.

⁸ Romînul, XVII, 6, 7, februarie 1932, p. 2.

⁹ Țara, II, 55, 2 octombrie 1933, p. 1.

¹⁰ Arhiva Istorică Centrală, fond „Președinția Consiliului de Miniștri“, dos. 2/1932, f. 268.

¹¹ Arh. Stat. Timișoara, fond „Serviciul agricol al județului Timiș-Torontal“, 25/1931.

lunii iulie 1931 o situație asemănătoare : „Sărmanii agricultori vind cerealele pe prețurile ce li se oferă. Negustorii cumpără cereale pe prețuri derizorii.“¹²

Scăderea prețurilor produselor agricole a determinat o reducere considerabilă a utilizării mașinilor și îngrășămintelor în agricultura din sud-vest-ul României. În deosebi țăranimea săracă și mijloace se vede în imposibilitate de a mai putea utiliza — contra cost — mașinile aflate în proprietatea mai ales a burgheziei sătești și a marilor proprietari. Se va recurge din nou în mare măsură la folosirea unor mijloace de muncă rudimentare. Majoritatea sătenilor — se arată în raportul Camerei de Agricultură a județului Timiș-Torontal pe anul 1931 — sint așa de săraci încît nu-și pot procura mașini ; de aceea 72% dintre săteni seamănă grîul prin împrăștiere.¹³

Se remarcă că activitatea tractoarelor „a stagnat aproape complet și sătenii care au cumpărat tractoare au dat faliment... Pînă la urcarea prețurilor pentru petrol, benzină etc. au dat rezultate foarte bune. Acum lucrările făcute cu tractorul sint nerentabile, agricultorii întrebunțează mai mult animalele de muncă.“¹⁴

În raportul general asupra situației economice pe anul 1930 întocmit de Camera de Comerț și Industrie a județului Arad se specifică : „Agricultorii în urma scăderii prețurilor cerealelor nu au fost în situația ca să-și poată completa unelte agricole, ci s-au mulțumit cu repararea celor vechi. Mașini de semănat nu s-au vîndut de loc.“¹⁵

La fel se prezintă lucrurile și în ceea ce privește utilizarea îngrășămintelor chimice.

Astfel, Camera de Agricultură a județului Timiș-Torontal informează organele sale superioare că „Începînd cu anul 1929 întrebunțarea îngrășămintelor chimice s-a redus la minimum, deși rezultatele erau bune. Însă prețul prea urcat al lor, a făcut orice achiziționări imposibile. Astăzi toate îngrășămintele chimice sint cu desăvîrșire nerentabile și numai o reducere maximă a prețurilor lor va putea să încurajeze noi cumpărători.“

Insuficiența înzestrare și utilizare a gospodăriilor țărănești cu tehnică agricolă, scăderea posibilităților de folosire a unor mijloace moderne de prelucrare a pămîntului au făcut ca recoltele să înregistreze producții mici și o calitate slabă, ceea ce va contribui și mai mult la înrăutățirea situației țărănimii. Cu toate să terenurile erau propice culturilor cerealiere — mai ales în județele Arad și Timiș-Torontal — totuși producția nu era corespunzătoare, după cum rezultă și din tabelul următor :¹⁶

Lipsa unei culturi raționale a pămîntului datorită utilizării în mai mare măsură a metodelor cu un scăzut randament — aratul cu plugul cu tracțiune animală, folosirea grapelor de mărăcini etc., au provocat o gravă oscilație a producției, de la an la an, în funcție mai mult de condi-

¹² Ibidem.

¹³ Arh. Stat. Tim., fond „Camera agricolă a jud. Timiș-Torontal“, dos. 13/1931. p. 219.

¹⁴ Ibidem.

¹⁵ Ibidem, f. 77.

¹⁶ Statistica agricolă a României, partea a II-a, anii 1929, 1931, 1932, 1933.

Producția medie la Ha — quintale

Cultura Jud.	Griu toamnă				Porumb				Orz toamnă			
	Arad	T.T.	Carag	Severin	Arad	T.T.	Carag	Severin	Arad	T.T.	Carag	Severin
1929	15	12	8,7	13,2	22	13,5	10,6	15,3	13,3	12,2	9,5	13,4
1930	13,4	11,5	7,4	9,4	12,2	12,2	9,4	11,1	13,5	14,4	7,8	10,0
1931	16	13,3	9,6	8,3	9,6	16,5	9,7	5,6	17,7	14,6	9,8	9,6
1932	3,6	4,9	5,2	4,0	12,4	14,9	14,6	11,9	8,2	12,4	5,5	4,6
1933	11,7	11,5	9,1	9,8	9,8	10,9	1,9	6,3	12,9	14,7	9,0	10,6

țiile climatice. Acest fapt a dus la existența unei permanente stări de nesiguranță în lumea satelor și mai ales în rîndurile țărănimii sărace.

La aceste greutăți provocate de criza economică se mai adaugă și unele neajunsuri provocate de calamități naturale și de bolile de animale. În darea de seamă înaintată de Camera de Agricultură a județului Timiș-Torontal în 1932 Ministerului Agriculturii și Domeniilor se subliniază : „Agricultura din județul nostru în anul acesta a suferit pagube enorme din cauza inundațiilor, grindinei, ruginii și febrei aftoase. Inundațiile din primăvară au nimicit zeci de mii de hectare de semănături de toamnă, însămințarea aceloră în primăvară a fost aproape imposibilă pe motivul că apele nici în luna iunie nu s-au retras. Grindina, asemenea, a nimicit aproape tot atît recolta de spicoase pe o suprafață de mii de hectare. Pe lîngă acestea rugina, care a atacat spicoasele pe întreg județul a făcut ca recolta să fie redusă cu 60% atît cantitativ cît și calitativ.

Cultura cerealelor este compromisă, crescătorii de animale din cauza febrei aftoase au suferit pagube de zeci de milioane ; în astfel de împrejurări se naște întrebarea ca o mare parte a agricultorilor noștri din ce vor trăi, cum se vor putea achita de datoriile lor față de stat și particulari și în fine de unde vor putea acoperi cheltuielile de regie.“¹⁷

S-a ajuns la situația ca multe localități — mai ales în anul 1932 — să nu aibă asigurată nici măcar producția necesară consumului local și acoperirii nevoilor de însămințare. În județul Arad, plasa Hălmagiu — se arată într-o notă a autorităților locale — locuitorii din cauza crizei economice „nu dispun nici măcar de alimente în cantități necesare“.¹⁸

Aceeași situație o remarcă și șeful Serviciului Agricol al județului Severin în raportul său : „În cuprinsul județului, la comunele din valea Dunării și în regiunea de munte și anume : Orșova, Tufari, Eșalnița,

¹⁷ Arh. Stat. Timișoara, fond „Camera de agricultură a județului Timiș-Torontal“, dos. 37/1932.

¹⁸ Arh. Stat. Arad, fond „Camera de Agricultură a județului Arad“, dos. 4 1931, f. 26.

Ogradena, Jupalnic, Plugova, Cornereva, Cuptoare-Secul, Domaşnea, Rusca, Feneş, Armeniş, Ilova, Sadova Veche etc. din informațiile culese am constatat că duc mare lipsă de porumb și ar avea nevoie de minimum 300 vagoane de porumb pentru hrana lor personală, întru cât la aceste comune majoritatea populației este săracă.”¹⁹

În plasa Bocșa Montană — se arată într-o notă informativă a preturii locale — produsele agricole nu sînt suficiente nici pentru trebuințele proprii, cu excepția comunelor Tirol, Vermeș, Ersig, Izgar cari pe lângă creșterea vitelor se ocupă și cu agricultura, avînd și terenuri mai întinse și mai fertile pentru producerea cerealelor.”²⁰

Recolta deosebit de mică din anul 1932 a provocat mari greutăți și în județul Timiș-Torontal. Din această cauză se înaintează în 22 august 1932 Parlamentului un proiect de lege „pentru procurarea de sămință de grîu pe seama județului Timiș-Torontal”. În expunerea de motive la acest proiect se arată a: „județul Timiș-Torontal care pînă în prezent a constituit cea mai bogată regiune în grîne a țării, a ajuns anul acesta datorită unei ierni prelungite, inundațiilor care au acoperit o suprafață cultivabilă de peste 120 000 jugăre, cum și ruginei, să aibă o recoltă de grîu extrem de slabă. În cea mai mare parte a județului nu s-a obținut nici măcar cantitatea de grîu care a fost însămințată, iar calitatea lui este atît de inferioară încît nu poate fi utilizat pentru însămințări. După calculele făcute de prefectură, județul are nevoie de cca. 1 000 vagoane grîu pentru a se putea face față însămințărilor din toamnă.”²¹

De asemenea, în județul Arad, din aceleași cauze, recolta anului 1932 a avut foarte mult de suferit.

Într-o situație deosebit de dificilă s-au găsit gospodăriile țărănești mici. Lipsite de credit, lovite de anii cu recoltă slabă și de greutățile în timpinate în desfacerea produselor, situația lor s-a agravat și datorită faptului că producțiile ce le obțineau la hectar erau sensibil mai scăzute decît cele realizate de marea proprietate. Statisticile întocmite în 1933 de

Producția medie la ha — kg

Comuna	Cult.	Grîu toamnă		Orz toamnă		Ovăz	
	Prop.	Prop. mare	Prop. mică	Prop. mare	Prop. mică	Prop. mare	Prop. mică
Denta	1932	500	300	1 600	1 200	1 000	900
	1933	900	800	800	800	1 200	1 000
Dolați	1932	300	200	1 200	1 000	600	500
	1933	1 700	1 400	1 900	1 700	2 000	1 800
Seceani	1932	900	600	800	600	600	400
	1933	1 600	1 400	1 400	1 200	1 100	1 000
Omor	1932	500	350	1 200	800	1 000	1 000
	1933	1 000	600	1 400	1 200	1 000	600

¹⁹ Arh. Stat. Timișoara, fond „Directoratul VII Ministerial”, dos. 186/1931, f. 936.

²⁰ Arh. Stat. Caransebeș, fond „Prefectura jud. Caraș”, dos. 106/1932.

²¹ Arhiva Istorică Centrală, fond „Președinția Consiliului de Miniștri”, dos. 2/1932, f. 75.

Serviciul Agricol al județului Timiș-Torontal permit să reliefam cu claritate acest aspect din viața agrară a Banatului.²²

În aceste condiții, gospodăriile țărănești care dețineau doar câteva jugăre de teren arabil și al căror număr era destul de mare în sud-vest-ul României, erau nevoite de multe ori — pentru achitarea dărilor și datoriilor — să-și reducă la minimum necesarul de cereale destinate consumului propriu.

Condițiile de viață ale țăranimii sărace s-au înrăutățit și datorită faptului că nu dispunea în măsură suficientă de inventar agricol și animale de tracțiune, așa după cum reiese și din următorul tabel :²³

Numărul de animale domestice și utilaje existente în județul Arad raportate la 100 exploatații :

	Grupa de proprietate							
	0—5 ha	5—10 ha	10—20 ha	20—50 ha	50—100 ha	100—200 ha	200—500 ha	Peste 500 ha
Cabaline	42,3	160,7	280,0	464,2	820,0	461,5	560,8	400,0
Bovine	80,0	183,3	220,5	348,2	769,7	752,3	695,9	561,2
Pluguri	27,53	79,11	112,01	156,05	259,73	198,46	262,16	187,09
Grape	26,32	74,50	104,07	138,93	228,85	153,84	193,24	130,64
Mașini Semănat	1,49	11,78	36,55	59,15	76,51	60,0	75,67	53,12
Auto- tractoare	0,02	0,02	0,46	2,80	8,72	50,76	13,51	4,83

Țărănimea săracă era nevoită — datorită insuficienței terenurilor arabile pe care le avea în proprietate să ia pământ în arendă sau să-și vândă forța de muncă. În schimb, trebuia să apeleze la inventarul agricol — de obicei al burgheziei sătești — pentru aratul, semănatul și recoltatul terenurilor de care dispunea.

A existat însă o pronunțată diferență între prețul zilei de muncă cu brațele și prețurile muncilor efectuate cu animalele și utilajele, fapt ce a contribuit foarte mult la adâncirea exploataării țăranimii sărace, la pauperizarea sa. De pildă, în plasa Lugoj în anul 1931 ziua de muncă cu brațele era plătită cu 30—50 lei iar aratul unui hectar cu 400 lei. În anul 1932, în aceeași plasă ziua cu brațele era plătită cu 20—40 lei, iar aratul unui hectar cu 300 lei. În plasa Făget ziua de muncă cu brațele era plă-

²² Arh. Stat. Timișoara, fond „Serviciul Agricol al jud. Timiș-Torontal“, dos. 4/1932 și 16/1933.

²³ Buletinul Informativ al Minist. Agric. și Domen., IV, 5, 1, III 1933, p. 151.

tită cu 40—60 lei în 1930, iar aratul unui hectar cu 550 lei.²⁴ În plasa Caransebeș ziua de muncă cu brațele era plătită cu 50—70 lei iar pentru aratul unui hectar se cerea 700 lei.²⁵ În general, pentru aratul și semănatul unui hectar o gospodărie țărănească cu pământ puțin, lipsită de inventarul necesar cultivării terenurilor, era nevoită să consume 1/4—1/5 din totalul producției obținute pe unitatea de suprafață respectivă.

De foarte multe ori, țăranimea înstărită — aflată și ea în criză financiară, dar în mai mică măsură ca cea săracă — căuta să nu achite contravaloarea zilei de muncă cu brațele în bani, ci în produse. Țărănimia săracă, lipsită de cantitățile de alimente necesare — mai ales iarna și primăvara — era nevoită să accepte acest procedeu, prin care în fond, se micșora și mai mult prețul forței de muncă.

În această situație se găsea mai ales țăranimea împroprietărită — care a primit terenuri insuficiente, de slabă calitate — și gospodăriile țărănești care au fost omise sub diverse forme de la legea de Reformă agrară.

Este deosebit de semnificativă în această privință ancheta întreprinsă la sfârșitul crizei economice de I.S.B.C. în comuna Sirbova. Din cele 172 gospodării aflate în această localitate, 51 posedau între 0—5 jugăre. „Aici — se arată în ancheta menționată — intră majoritatea celor ce au fost împroprietăriți prin legea de reformă agrară. După ce li s-a dat pământul, nimeni nu s-a mai interesat de nevoile lor pentru exploatarea acestui pământ. Din această cauză, acești gospodari sînt siliți să se asocieze între ei pentru a-și completa numărul de vite și unelte necesare lucrărilor agricole, sau să muncească la alții cu brațele pentru ca în schimb să li se dea și lor plugul sau grapa spre a-și cultiva terenul ce posedă. De regulă se ia drept bază de calcul în acest din urmă caz următorul calcul : 7 zile de lucru un om cu brațele pentru un jugăr de arătură cu 2 vite... Acei care într-un fel sau altul și-au putut înzestra gospodăria cu inventarul agricol necesar sînt siliți pentru amortizarea acestui inventar să-și completeze nevoia de muncă lucrînd în dijmă la alți gospodari. Produsele obținute le împart pe jumătate cu proprietarul terenului la care s-au învoit.“²⁶

O situație și mai gravă aveau masele populare aflate în zona pre-montană și montană a sud-vest-ului României. Datorită lipsei de interes a autorităților pentru sprijinirea gospodăriilor țărănești, datorită bolilor, a greutăților de desfacere pe piață — s-a înregistrat aici și o anumită reducere numerică la unele categorii de animale. Deoarece o bună parte a veniturilor țăranimii în această zonă — dat fiind insuficiența terenurilor cultivabile — erau acoperite din creșterea animalelor, scăderea numărului lor reflectă și scăderea nivelului de trai al maselor muncitoare de la sate.

Prefectul județului Caraș în raportul din 28 XII 1930 adresat Ministerului Agriculturii și Domeniilor este nevoit să recunoască această realitate : „În județul Caraș, de ani de zile nu s-a mai luat nici o măsură

²⁴ Arh. Stat. Timișoara, fond „Serviciul Agricol Severin“, dos. 50/1930.

²⁵ Idem, dos. 45/1931.

²⁶ Ing. Sever Dugăiașu, „Monografia agricolă a comunei Sirbova“, în rev. I.S.B.C., 22—23/1938, p. 47—48.

pentru ridicarea nivelului creșterii vitelor cornute și oilor, deși 80% din populația județului Caraș prin această ocupație și-a agonisit cele necesare traiului. Dacă comparăm datele conscripției animalelor din 1926 cu cele din 1930 atunci constatăm că stocul vitelor cornute și al oilor a scăzut cu 20% iar al porcilor chiar la jumătate.“²⁷

Din raportul pretorului plășii Oravița pe anul 1933/1934 rezultă că „Traiul locuitorilor din comunele montane este mai dificil și îngrijorător. Recolta slabă din ultimii ani, prețul scăzut al cerealelor au contribuit la ruina țăranilor. Ca urmare firească a acestor stări, se constată în timpul din urmă că creșterea vitelor se neglijează și că stocul lor de prezent este foarte redus și slab.“²⁸

Situația populației de la sate s-a agravat și datorită unei pronunțate împletiri a crizei industriale cu cea agrară în sud-vest-ul României. În localitățile rurale din preajma orașelor industriale, dar mai ales în satele din zona industrială a Reșiței și Aninei un mare număr de gospodării țăărănești — mai ales cele sărace — își acopereau o parte din cheltuieli prin salariul rezultat din angajarea unor membri din familie în fabrici.

Veniturile reduse a mii de familii țăărănești, provenite din cultivarea puținului teren arabil sau din creșterea vitelor erau astfel completate cu veniturile obținute din vânzarea forței de muncă capitaliștilor.

Declanșarea crizei economice a dus însă la o reducere însemnată a forței de muncă utilizată în întreprinderi. Mii de muncitori — din care mulți proveneau din satele aflate în apropierea centrelor industriale — au fost concediați. Astfel gospodăriile lor au fost lipsite de o importanță sursă de venituri.

De pildă, în luna mai 1932 la Sasca Montană existau 226 șomeri, la Ciclova Montană (iunie 1932) erau 85 șomeri, la Moldova Nouă (februarie 1932) erau 369 șomeri.²⁹ Numărul șomerilor era cu mult mai mare la Reșița, Anina, Oravița, Orșova.

În județul Severin, și în special în Caraș — situația a ajuns și mai dramatică deoarece concedierile din fabrici au coincis cu reducerea considerabilă a forței de muncă utilizată în întreprinderile forestiere și cu micșorarea rentabilității creșterii vitelor ca urmare a scăderii prețurilor și a închiderii piețelor. Mii de familii din mediul rural au ajuns astfel într-o situație deosebit de grea. „Condițiile de trai ale populației — se arată în nota trimisă prefecturii județului Caraș de pretorul plășii Moldova Nouă, în 1932 — sînt cele mai rele, avînd în vedere că cea mai mare parte a populației sînt muncitori și mineri, cari din lipsă de lucru sau și dacă au de lucru din ciștigul mizerabil care-l produc zilnic, abea își pot întreține familiile lor numai cu alimente. Primul aliment este porumbul.“³⁰

Condițiile de trai ale populației — se arată într-o notă similară trimisă de primpretorul plășii Bocșa Montană în 1932 — sînt grele, în special în comunele Dognecea, Ocna de Fier, Bocșa Montană, unde mare

²⁷ Arh. Stat. Caransebeș, fond „Prefectura jud. Caraș“, dos. 94/1930.

²⁸ Situația generală, administrativă și financiară a județului Caraș, 1934/1935, f.a., p. 124.

²⁹ Arh. Stat. Caransebeș, fond „Pref. jud. Caraș“, dos. 113, 114/1932.

³⁰ Ibidem, dos. 106/1932.

parte din populațiune este lipsită de orice posibilitate de câștig, fiind șomeri... Industria din Bocșa Montană lucrează cu un număr redus de muncitori.³¹

Și în buletinele informative ale legiunilor de jandarmi și ale poliției din județele Caraș și Severin, se remarcă același nivel scăzut de viață în zona montană: „Din cauza deprecierii produselor agricole și casnice, populația rurală nu mai poate face față nevoilor. O mizerie de nedescris este în special printre populația din regiunile montane, care în majoritate era angajată ca muncitori pe la diferite întreprinderi miniere și forestiere și acum din cauza crizei fiind în bună parte concediați au devenit muritori de foame.

Nu sînt în stare să-și agonisească cele necesare pentru existența zilnică, neputînd să mai poată plăti impozitele către stat și comună sau datoriile ce le au contractate pe la bănci.“³²

„Țărăimea județului — se arăta în nota comisariatului de poliție Reșița — a ajuns într-o situație penibilă. Ne putînd satisface împrumuturile contractate și impozitele grele, a încercat să scape de sarcini prin vînzarea averii, uneltelor economice și vitelor necesare pentru agricultură. Însă în zadar, pentru că pe lingă scăderea prețurilor și din lipsă de numerar, n-a avut cumpărători... Indirect ar ajuta foarte mult dacă Soc. U.D.R. din acest județ ar plăti regulat salariile muncitorilor pentru că în centrele muncitorești are țăranul țirgurile cele mai apropiate unde își poate vinde produsele, cari în lipsă de numerar al muncitorilor însă din contră sînt cele mai potrivite terenuri pentru agitațiuni și plasarea nemulțumirilor între țărani.“³³

Conținutul notei informative de mai sus ne dă posibilitatea să sesizăm și un alt aspect al consecințelor grave pe care criza economică le-a avut asupra situației țărănești. Și anume, masele țărănești n-au fost lovite numai de menținerea prețurilor ridicate la articole industriale, ci în egală, măsură au avut de suferit și din cauza reducerii considerabile a posibilităților de valorificare a produselor sale.

Reduceri consecutive de salarii și concedierile masive au făcut ca posibilitățile de cumpărare ale muncitorilor, funcționarilor, intelectualilor să fie simțitor micșorate. De asemenea concurența tot mai mare pe care produsele agricole românești o întâlneau pe piața externă s-a răsfrînt negativ și asupra posibilităților de valorificare pe care țăranimea le avea.

Este semnificativ în această privință raportul Camerei de Comerț și Industrie a județului Arad: „Situația general economică din 1929 nu arată nici o îmbunătățire față de aceea din anul trecut, ba putem afirma că ea — dacă se mai putea — s-a înrăutățit chiar... Simptoma cea mai caracteristică a stării bolnave a vieții noastre economice a fost sărăcirea generală a publicului consumator. Marea majoritate a publicului și-a redus necesitățile la minimum, cumpără numai strictul necesar... Cerealele

³¹ Ibidem, dos. 91/1932.

³² Arh. Stat. Timiș, fond „Inspectoratul general administrativ Timișoara“, dos. 19/1932.

³³ Arh. Stat. Caransebeș, fond „Comisariatul de poliție Reșița“, dos. 11/57/1931, f. 135.

necesare pentru alimentare arată de asemenea o scădere a consumației. Din producția de vin a Podgoriei Aradului nu s-a exportat aproape nimic și producția relativ mică și stocurile rămase din anul precedent au fost avizate aproape exclusiv la consumul intern, care la rîndul său s-a redus în urma crizei generale economice tot mai mult.“³⁴

Aceeași restrîngere a pieții interne este relevată și de primpretorul plășii Bocșa Montană în luna iunie 1932 : „...se observă că din cauza prețurilor scăzute ce se obțin la vînzare, piețele și tîrgurile sînt mai puțin active ca în anii precedenți. Aceasta se datorează și faptului că exportul stagnează.“³⁵

Într-o situație mai dificilă se afla țărănimea săracă și în ceea ce privește posibilitatea de valorificare a produselor sale. Ne avînd asigurate condiții pentru a exporta grîul și pentru a beneficia de prima pentru export, țărănimea săracă era nevoită să-și vîndă produsele negustorilor, comercianților la prețuri cu 10—15% mai mici decît le vindeau marii proprietari.³⁶

La îngustarea posibilităților de vînzare și la reducerea veniturilor țărănimii au contribuit și bolile de animale. Deoarece serviciul veterinar era slab organizat, lipsit de fonduri bănești și de medicamentele necesare, bolile de animale au ajuns foarte frecvente și răspîndite în plăși întregi.

Pentru a limita extinderea lor s-a recurs la procedeul închiderii tîrgurilor și piețelor, ceea ce a provocat importante daune țărănimii. Așa cum rezultă din raportul primpretorului plășii Bocșa Montană pe anul 1932 : „țărani nu și-au putut vinde vitele deoarece aproape peste întreg anul nu puteau fi duse la tîrg din cauza boalelor ce au bîntuit toate comunele din plasă și aproape întreg județul.“³⁷ Într-un memoriu adresat de notarul comunei Prelipeți prefecturii județului Caraș se arată : „pe lîngă nevoile pe care criza le-a provocat, izbucnise epidemii printre vitele locuitorilor, fapt care a determinat autoritățile să oprească tîrgul cu desăvîrșire... Astfel un venit al țărănilor le-a fost împiedecat.“³⁸

Deși veniturile țărănimii s-au redus simțitor datorită cauzelor analizate mai sus, totuși cercurile conducătoare din România nu numai că nu au manifestat în primii ani ai crizei economice vreo preocupare pentru o micșorare corespunzătoare a sarcinilor fiscale ce apăsau gospodăria țărănească, dar le-au și majorat. De altfel, Iuliu Maniu a afirmat deschis în discursul său din iulie 1929 — cu ocazia ieșirii liberalilor și averescanilor din Parlament — că deficitul bugetar „nu-l putem să-l acoperim altfel decît pe cale de noi impozite.“³⁹

³⁴ Buletinul Cam. de Com. și Ind. a jud. Arad, III, 1930, 1, p. 59—65.

³⁵ Arh. Stat. Caransebeș, fond „Pref. jud. Caraș“, dos. 91/1932.

³⁶ Arh. Stat. Timișoara, fond „Cam. de Agric. a jud. Timiș-Torontal“, dos. 13/1931, f. 143.

³⁷ Arh. Stat. Caransebeș, fond „Pref. jud. Caraș“, dos. 106/1932.

³⁸ Ibidem, dos. 89/1932.

³⁹ Voința Banatului, IX, 30, 28 iulie 1929, p. 1.

Este semnificativ faptul că în anul 1932 — de pildă — valoarea impozitelor într-o serie de localități era mai mare decât în anul 1926 sau 1928, cu toate că resursele financiare ale țărănimii s-au micșorat.⁴⁰

Documentele vremii scot la iveală lipsa de preocupare a claselor dominante din România în anii crizei economice, pentru situația și condițiile de trai ale maselor țărănești și din modul în care au repartizat obligațiile fiscale. Căutând să iasă din criză prin adâncirea exploatarei maselor populare, cercurile conducătoare din România au fixat impozite în totală discordanță cu posibilitățile financiare ale gospodăriei țărănești. Acest fapt a fost, de altfel, remarcat și sesizat chiar și de unii reprezentanți ai autorităților locale din sud-vest-ul României, care se temeau tot mai mult de o izbucnire revoluționară a țărănimii. Încercînd să justifice valorile ridicate, ale rămășițelor de impozite neachitate, primpretorul plășii Șiria, înserează în raportul său pe anul 1930 : „Populația este într-o atît de săracă încît îi lipsesc cele mai necesare trebuințe. Încasarea impozitelor de stat s-a făcut cu cele mai mari eforturi . . . Impunerile comunale, în majoritate, nu au fost încasate. În cele mai multe comune sînt, în consecință, restanțele de 50—80% a taxelor comunale. Criza economică este mai accentuată în comunele din promotor unde viticultorii au ajuns să-și vîndă produsele cu 4—5 lei kg. plătînd statului încă 1,52 lei/kg. din acest preț de batjocură.”⁴¹

Modul total nejust în care erau fixate impozitele asupra țărănimii a provocat o vie stare de nemulțumire în lumea satelor bănățene.

Reflectînd îngrijorarea cercurilor conducătoare și a autorităților față de creșterea neconținută a nemulțumirilor țăranilor, senatorul Iuliu Gropșoreanu remarcă în ședința Senatului din 27 noiembrie 1930 : „În situația critică de azi, enervarea și nemulțumirea ce se manifestă, e explicabilă. E însă de dorit ca această nemulțumire să nu se alimenteze prin anumite măsuri nejuste, după cum se practică azi la taxarea impozitului . . . În Podgoria Aradului vinul se vinde cu 4—5 lei kg., iar impozitul pe cifra afacerilor se încasează după 15 lei kg. Această taxare nu numai că nu e justă, dar mai deșteaptă și neîncrederea în conducerea țării. Înțeleg situația critică în care se află statul. Dar iarăși trebuie să se înțeleagă și din partea conducerii, că prin felul acesta de încasare, pune pe contribuabil în situația de a privi statul, ca pe un despoitor al său.”⁴²

În raportul primpretorului din Șiria se subliniază din nou în septembrie 1931 modul nejust de stabilire a impozitelor. „Impozitul agricol este

40

Comuna	Debit 1926	Debit 1932	Rămășițe în 1932 din anii precedenți
Prigor	107 803,50 lei	297 218 lei	241 053 lei
Lăpușnic	77 289,50 lei	281 863 lei	296 577 lei
Sopotul Vechi	56 108,50 lei	140 428 lei	245 213 lei
Moceriș	43 721 lei	188 976 lei	388 026 lei

⁴¹ Arh. Stat. Arad, fond „Pref. jud. Arad”, dos. 441/1931.

⁴² Românul, XV, 44, 7 decembrie, 1930, p. 1.

stabilit în anul 1928, cînd prețul grîului era de 900 lei m.m.“ în timp, ce grîul se vindea la acel moment cu 140—160/m.m.⁴³.

Reducerea posibilităților de valorificare a produselor cerealiere și a animalelor din partea gospodăriilor țărănești, chiar și la prețuri foarte coborîte, le-au adus în situația de a nu-și mai putea achita sarcinile fiscale.

În județul Arad, de pildă, cota încasărilor de impozite din debitul curent al anului 1931 a fost de 47,5%, față de 60% cît a fost în 1930. Din restanțele de impozite s-a încasat doar 20%⁴⁴. O situație similară întîlnim și în județul Timiș-Torontal, unde din totalul impozitelor pentru stat în anul 1932 s-a încasat doar 42% iar pentru județ 29,8%. În unele percepții, încasările au fost și mai reduse decît pe județ : Lipova — 22%, Banloc — 28%, Belinț — 25%, Buziaș — 30%, Gătaia — 28%, Receaș — 32%⁴⁵.

Scăderea însemnată a nivelului de viață în zona montană din județele Severin și Caraș s-a reflectat și în domeniul achitării taxelor și sarcinilor fiscale.

„În urma prețurilor scăzute a cerealelor, a recoltei mijlocii, aproape slabă a pomilor fructiferi — se specifică în raportul prefectului județului Caraș pe anul 1930 — situația financiară și economică este foarte slabă și astfel țăranii noștri luptă cu o mare criză de bani ... În urma situației nefavorabile în care se găsește populația, nici încasarea dărilor de stat sau județ nu a putut fi îndestulătoare. Încasarea s-a putut face numai cu mari greutăți ... În ceea ce privește taxele comunale, situația este și mai tristă. În multe comune prevederile bugetare nu s-au putut încasa ...”⁴⁶ De altfel, după cum reiese din alt raport al prefectului județului Caraș, pînă la 27 octombrie 1930 nu s-a încasat decît 17% din restanțele pe anul 1929 și 48% din impozitul în curs.⁴⁷

Se poate remarca că valoarea încasărilor în anul 1932 — în numeroase localități din județul Caraș — sînt cu mult mai scăzute decît media din 1930, și că restanțele de impozit din anii precedenți depășesc contul curent al anului respectiv.

Cîteva exemple sînt edificatoare în această privință :⁴⁸

Comuna	Debit pe anul 1931 lei	Total rămășițe lei	Încasări debit 1932 %	Încasări rămășițe %
Terova	172 397	245 631	9,5	11,5
Gîrliște	277 119	372 975	19	18
Lupac	214 236	243 531	24	12
Văliug	460 475	1 045 951	44	28
Zorienișul				
Mare	748 775	933 350	7,4	11,8
Cîlnic	531 741	471 310	14	20,5
Moldova				
Veche	683 984	806 294	52	23
Moniom	107 803	147 586	13	15

⁴³ Arh. Stat. Arad, fond „Pref. jud. Arad“, dos. 133/1931.

⁴⁴ Ibidem, 2/1931.

⁴⁵ Arh. Stat. Timișoara, fond „Pref. jud. Timiș-Torontal“, dos. 7/1932, f. 2, 3, 124.

⁴⁶ Idem, fond „Direct. VII Minist.“, dos. 72/1930, f. 80—81.

⁴⁷ Ibidem, dos. 41/1930, f. 6.

⁴⁸ Arh. Stat. Caransebeș, fond „Pref. jud. Caraș“, dos. 74 ; 83/1932.

Pentru o și mai concludentă reliefare a problemei redăm și situația din trei plase mai importante ale județului Caraș : ⁴⁹

Plasa	Nr. comunelor	Valoarea Debit 1932-lei	Valoarea rămășițelor-lei	Total debit+rămășițele-lei	Încasări debit+rămășițele-lei
Reșița	23	6 716 512	7 705 961	14 422 473	3 115 740
Oravița	46	17 849 613	21 781 277	39 630 890	7 002 158
Moldova Nouă	21	4 320 230	4 882 188	9 202 418	3 926 477

Povara impozitelor asupra țăranimii a fost și mai mult accentuată de metodele folosite de autorități pentru încasarea lor. De altfel, autoritățile locale au subliniat în repetate rânduri prin rapoartele trimise organelor superioare — metodele de presiune făcute asupra țăranilor pentru a-și achita impozitele și taxele.

Notarul din Prilipeți în memoriul trimis prefectului județului Caraș — încercind să remarce greutățile întâmpinate în stringerea impozitelor, arată și metodele de presiune ce se fac asupra maselor țăărănești :

„A trebuit să ne impunem eforturi foarte mari pentru a sili pe locuitori să plătească dările. Li s-au făcut execuții forțate, s-au făcut licitații, fără a putea ajunge la un real rezultat. Sumele încasate de la aceste licitații sînt atît de derizorii, încît mijlocul acesta de a încasa ceva nu e cel mai eficace.“ ⁵⁰

În plasa Reșița „impozitele s-au putut încasa numai în parte și aceasta cu mare greutate, fiind organele administrative constrinse a aplica mereu sechestre și a ține licitații“ ⁵¹ se recunoaște în raportul primpretorului local.

În raportul șefului regiunii agricole Făget (martie 1931) se arată aceeași stare de lucruri : „populația este forțată a achita dările către stat, județ și comună restante din cauza lipsei de numerar ; țăranii sînt vînduți de către precepție, luindu-li-se din case pînă și așternutul cu care se învelesc copii, tocmai în acest timp de iarnă. De asemeni, se vînd de către precepție vitele cu prețuri derizorii deoarece marea parte din contribuabili nu sînt capabili a plăti.“ ⁵²

În comuna Sîrbova — se remarcă în ancheta amintită — „sechestrele se țin lanț. Se ridică de la locuitori cu camionul pături, perini, scoarțe și mobilier cari sînt depuse la precepție pînă la efectuarea plății.“ ⁵³ Și în Buletinul informativ al Biroului poliției de siguranță din Arad se recunoaște : „Lipsa de tact a autorităților fiscale de prin unele comune din județul nostru cu ocazia încasărilor către stat și comună provoacă mereu indignarea populației.“ ⁵⁴

⁴⁹ Ibidem, dos. 74, 89, 106/1932.

⁵⁰ Ibidem, dos. 89/1932.

⁵¹ Ibidem, dos. 98/1932.

⁵² Arh. Stat. Timișoara, fond „Serv. agric. Severin“, dos. 26/1932, f. 97.

⁵³ Bibl. Municip. Timișoara, secț. docum., Anchete monografice efectuate de I.S.B.C. (mns.), D. IV, 4860, p. 270.

⁵⁴ Arh. Stat. Timișoara, fond „Inspectoratul gener. Administr. Timișoara“, dos. 8/1931, f. 15.

La sarcinile tot mai greu de suportat ale impozitelor se adaugă în anii crizei economice restanțele de arenzi forțate neachitate în anii anteriori, taxele pentru vânzarea produselor în piețe și tirguri, taxele pentru drumuri etc. Astfel, Societatea U.D.R. într-o notă din 20 aprilie 1934 solicită Prefectura județului Caraș să intervină pentru încasarea arenzilor forțate din anii 1926—1928. Valoarea lor se ridică la 2.770.673 lei, la care se mai adaugă și dobinzile.⁵⁵

În plasa Făget, locuitorii improprietăriți aveau de achitat drept restanțe de arenzi forțate pentru folosirea islazurilor suma de 2.821.938 lei și 1.852.568 pentru alte terenuri. În plasa Balinț, valoarea restanțelor de arenzi forțate se ridică la 1.307.796 lei pentru islazuri și 1.458.796 lei pentru alte terenuri.⁵⁶

Remarcind că taxele pentru obor adunate cu impozitele „au o importanță pentru mica exploatație, economistul N. D. Cornățeanu sublinia : „Un sătean care vrea să vîndă la oraș un car de coceni, care ar valora maxim 100 lei, plătește 25 lei sau 25%, pentru un porc în valoare de 500 lei se plătește la piață 90 lei, prin urmare pînă la 20%.”⁵⁶ Pe piața din Moldova Nouă, de pildă, taxa pentru un car cu cereale era de 20 lei, iar pentru un car cu fîn de 15 lei.⁵⁷

Nu mai puțin apăsătoare asupra gospodăriei țărănești — și în primul rînd asupra gospodăriei mici — erau taxele de pășunat, mai ales că în această privință autoritățile locale favorizau în mod fățiș burghezia sătească și pe moșieri. Sesizînd această stare de lucruri, ziarul timișorean „Arbeiter Zeitung“ publică corespondența „Vești din Gearmata“ în care se arată : „Administrația a impus fiecărui țăran pentru o vită 360 lei, micului proprietar însă 460 lei. Mă întreb de ce micului proprietar cu 100 lei mai mult ? ... Vaca micului proprietar mîncă mai mult decît aceea a țăranului mare proprietar ?”⁵⁸

În zona premontană și montană a județelor Severin și Caraș, unde terenurile de pășune constituiau o problemă acută, la aceste obligații financiare se mai adaugă amenzile puse de Comunitatea de Avere și îndeosebi de Societatea U.D.R. pentru faptul că țăranii își pășunau vitele în poenile și pădurile acestora. Locuitorii din Goleț „din cauza lipsei de terenuri libere de pășune ... siliți fiind astfel să-și introducă vitele cu forța în planștațiuni“ au fost amendați cu 100.000 lei în anul 1929.⁵⁹ Numai în anul 1931 sătenii aflați pe teritoriul Silvic Caransebeș au fost amendați cu 260.504 lei pentru delictе silvice (pășunat) în pădure, pășunat în poeni.⁶⁰

Asupra țăranimii improprietărite apăsau apoi cu toată greutatea taxele de măsurătoare a terenurilor expropriate și parcelate care se ridicau la 120 lei/jug. Comunele improprietărite — se arăta în raportul șefului regiunii agricole Făget din ianuarie 1932 adresat Serviciului agricol al județului Severin — se plîng că prețul de măsurătoare a izlazurilor im-

⁵⁵ Arh. Stat. Timișoara, fond „Servic. agric. Severin“, dos. 31/1934, f. 342—350.

⁵⁶ Viața Agricolă, XXIII, 1 ianuarie 1932, p. 2.

⁵⁷ Arh. Stat. Caransebeș, fond „Pref. jud. Caraș“, dos. 37/1931—1932.

⁵⁸ Arbeiter Zeitung, 19 mai 1929.

⁵⁹ Arh. Stat. Caransebeș, fond „Comunitatea“ de Avere“, dos. 119/1930.

⁶⁰ Ibidem.

proprietărite, de 120 lei/jug., este prea mare și cer a se reduce. În regiune avem comune unde plata prețului de măsurătoare face mai mult decât plata prețului de expropriere, care în unele cazuri jugărul este fixat sub 100 lei.“⁶¹

Restanțele de impozite, arenzi forțate, de taxe și amenzi multiple puse asupra gospodăriei țărănești s-au adăugat an de an unor datorii mai vechi făcute pentru procurarea inventarului agricol, a animalelor de muncă. Declanșarea crizei, cu cortegiul său de consecințe negative asupra prețurilor agricole, desfacerii produselor au adus gospodăria țărănească în imposibilitatea de a achita aceste datorii. Fenomenul de masă al neachitării datoriilor, care creșteau mereu prin acumularea dobinzilor, a produs o vie îngrijorare în rândul autorităților și o mare nemulțumire în lumea satelor. Autoritățile și ziarele din sud-vest-ul României au atras mereu atenția asupra acestui fenomen, remarcând primejdia descompunerii gospodăriilor țărănești și izbucnirea unor tulburări la sate.

Astfel, ziarul „Românul“ din Arad, organ al secției locale a P.N.T., sublinia : „Datoriile către bănci și cămătari îi apasă pe toți și pe țirgoveți și pe săteni, dar mai ales pe aceștia. Sînt mulți care dacă și-ar vinde toată averea, încă nu și-ar putea plăti datoriile.“⁶² În raportul primpretorului din plasa Șiria pe anul 1931 se remarcă că : „Țăranii în număr de 95% sînt îngreunați în datorii, pe care azi nu le mai pot plăti. Azi nu li se mai poate ajuta.“⁶³ „Situația celor îndatorați la bănci, cari sînt destul de mulți la număr pe zi ce trece se agravează într-un cît orice efortări ar face nu pot suporta cametele prea mari față de veniturile lor“ — se arăta și în nota Inspectorului 7 jandarmi Timișoara trimisă Directorului VII Ministerial.⁶⁴ Ziarul „Unirea Română“, în articolul „Convertirea datoriilor agricole“, sublinia : „Un prim adevăr necontestat de nimeni este că sătenii sînt 90% datori la băncile populare în primul rînd și la sucursalele băncilor liberale de prin centrele de plasă.“⁶⁵

Anchetele întreprinse în anii 1931—1932 într-o serie de localități din Banat confirmă aceste menționări făcute de ziarele timpului sau rapoartele autorităților.

Astfel, ancheta executată de Institutul de Cercetări Agronomice a pus în lumină în mod pregnant gravitatea situației datoriilor din sud-vest-ul României :⁶⁶

Județul	Nr. sat cercet.	Nr. gospod. cercet.	Total teren Ha	Teren propriu Ha	Total datorii-lei	Datorii pe 1. gospod.	Datorii pe 1 ha teren cult	Datorii pe 1 ha teren propriu
Severin	4	576	3 315,9	3 185,4	13 669 293	23 731	4 123	4 291
Arad	5	1 383	6 532,7	5 740,82	57 185 566	41 348	8 753	9 961
T. Torontal	3	439	3 153,4	2 360,85	12 035 953	29 466	4 102	5 479
Caraș	3	1 160	7 120,8	6 307,82	11 002 109	9 484	1 545	1 744

⁶¹ Arh. Stat. Timiș., fond „Serv. agric. Severin“, dos. 26/1932, f. 6.

⁶² Românul, XIV, 33, 6 septembrie, p. 2.

⁶³ Arh. Stat. Arad, fond „Pref. jud. Arad“, acte confidențiale, dos. 441/1931.

⁶⁴ Arh. Stat. Timișoara, fond „Director. VII Min.“, dos. 20/1931, f. 3.

⁶⁵ Unirea Română, I, 175, 23 decembrie 1932, p. 1.

⁶⁶ Ciulei Gh., Problema datoriilor agricole, București, 1932, p. 18—19.

Ancheta efectuată în județul Caraș de către directorul de Cabinet al ministrului Manoilescu arată că în realitate valoarea datoriilor este și mai ridicată. Înserind concluziile directorului de cabinet, ziarul Voința Banatului remarca „Din cele ce a putut constata reiese că datoria țărănească e jug, de pământ se ridică de la 2 000 la 3 000 lei. Totalul datoriei țărănești se ridică în întreg județul la suma de 300.000.000 lei.”⁶⁷

Edificatoare în privința valorii datoriilor ce apăsau țăranimea și carențele din portofoliile băncilor care au intrat în prevederile legii conversiunii din 1934.⁶⁸

Instituția de credit	Credit intrat în conversiune-lei	Din care-credit debitori agricoli
Banca „Populară” Caransebeș	61 099 237	57 314 442
Băncile Bănățene Unite (52 filiale în Banat)	269 065 000	246 736 000
Banca Comer. și Ind. din Oravița — S.A.	15 556 058	12 900 335

Foarte ridicate erau și datoriile la băncile din diferite sate, care au grevat în majoritate absolută asupra țăranimii.

Cîteva exemple sînt concludente :⁶⁹

Banca	Comuna	Valoarea debitului intrat în conversiune-lei
Casa de păstrare S.A.	Sasca Montană	7 953 985
„Tîrnovana” S.A.	Tîrnova	889 793
„Credința”	Berliște	2 117 548
Prima Casă de Păstrare	Orțișoara	2 811 000
Inst. de Credit și Econom.	Grabaț	5 671 840
Banca Populară S.A.	Tomnatic	10 465 821
Banca „Victoria” Arad	fil. Chișieniu	9 391 000
„	fil. Radna	3 882 000
„	fil. Șiria	3 193 000

Sumele datorate de țărani la bănci reprezentau doar o parte din valoarea debitelor cu care erau încărcate gospodăriile țărănești. Trebuie să mai adăugăm la acestea : datoriile la particulari, impozitele restante, arenzile, taxele restante și neachitate, despăgubirile pe care țăranii împroprietăriți urmau să le achite pentru măsurători și pămîntul primit. Doar în felul

⁶⁷ Voința Banatului, X, 38, 21 septembrie 1930, p. 1.

⁶⁸ Arh. Stat. Caransebeș, fond „Banca Populară Caransebeș”, dos. 193/1934—1935. Arh. B.N.R., București fond „Corpul Inspectorilor Generali”, dos. 7/1935, f. 349. Poporul român, Oravița, III, 6, 11 aprilie 1935, f. 3.

⁶⁹ Arh. B.N.R., București, fond citat, dos. 15/1934 și 193/1935, f. 396 și 498. Poporul român, Oravița, IV, 7—8, 12 aprilie, 1936, p. 3. Arh. Stat. Caransebeș, fond „Camera de Comerț a jud. Caraș”, dos. 3—6/1931.

acesta putem avea o imagine completă asupra gravității cu care datoriile apăseau asupra țăranimii.

De pildă sumele datorate de țăranii împroprietăriți în 1934 erau : ⁷⁰

județul Arad	— 82.008.600 lei
„ Caraș	— 61.486.690 „
„ Severin	— 50.930.933 „
„ Timiș-Torontal	— 62.462.275 „

Într-o situație deosebit de gravă se aflau coloniștii care nu s-au bucurat de nici un sprijin material sau financiar din partea statului în momentul colonizării.

Pentru construirea caselor în centrele de colonizare, pentru procurarea inventarului necesar cultivării loturilor primite, au efectuat împrumuturi foarte mari cu dobânzi oneroase. În 1930, de exemplu, cele 1852 familii colonizate în județul Timiș-Torontal aveau o datorie de 22.039.720 lei, din care 16.754.231 lei le-au făcut pentru construirea caselor. Revine deci pentru o familie de colonist suma de 13.930 lei. ⁷¹

Gospodăria țărănească care a avut mai mult de suferit de pe urma datoriilor a fost cea cuprinsă în categoria 0—5 ha. Aici intra în primul rînd țăranimea împroprietărită care a făcut împrumuturi importante pentru achitarea taxelor de măsurătoare, a debitorilor de împroprietărire, arenzilor forțate, cît mai ales pentru procurarea inventarului necesar cultivării pămîntului primit. „Micul producător — se arată în articolul „Conversiunea datoriilor agricole“ publicat de ziarul „Unirea Română“ — amenințat să piardă lotul dacă nu-l exploatează, a apelat la capital străin plătind dobînzile fabuloase a perioadei de inflație de 18—36% plus o sumedenie de cheltuieli, inclusiv 10% comision . . . Chiar atunci cînd prețurile la cereale erau mai urcate, dobînzile au consumat nu numai cîștigul dar și din fond.“ ⁷²

Datoriile foarte mari ce grevau asupra majorității gospodăriilor țărănești, au făcut ca sute de mii de familii de la sate să trăiască în anii crizei într-o permanentă stare de tensiune, neliniște și mai ales de nesiguranță. Erau mereu amenințate de spectrul vînzării pămîntului, al vitelor, și inventarului. Băncile — cu largul concurs al autorităților — a întreținut în continuu această atmosferă cu scopul de a intimida țăranimea. S-a dezlănțuit un adevărat torent de procese, vînzări silite de bunuri la licitații, sechestrări etc., în satele bănățene. În Banat — se arată în ziarul „Voința Banatului“ din 25 iunie 1933 — „situația debitorilor agricoli, chiar acum, în ultimele săptămîni a devenit extrem de îngrijorătoare, și anume prin faptul că B.N.R. pentru cele 200 milioane lei date ca ajutor băncilor Victoria, Timișoara, Bihoreana care au plasat banii la țăranii din Banat, Arad și Bihor . . . a pus la cale un torent de procese și execuțiuni silite pentru a in-

⁷⁰ Arh. Stat. Arad, fond „Serv. Agric. Arad“, dos. 13/1934, f. 52.

Arh. Stat. Timiș, fond „Inspectoratul agric. Timișoara“, dos. 11/1935.

Idem, fond „Serv. agric. Severin“, dos. 2/1934.

Idem, fond „Serv. agric. Tim.-Torontal“, dos. 21/1933.

⁷¹ Arh. Stat. Timișoara, fond „Serv. agric. T.T.“, dos. 27, 71/1930.

⁷² Unirea Română, I, 158, 3 decembrie 1931, p. 1.

casa de o dată toate datoriile țăranilor în întregime și cu dobânzile insuportabile. Potopul de execuțiuni silite s-a revărsat asupra satelor tocmai acum înainte de recoltă, când țăranul e mai lipsit și mai amărit.”⁷³

Ziarul „Țara” sublinia în articolul „Teroare bancară” din octombrie 1933 aceleași metode de presiune asupra țăranilor cât și politica anti-țărănească a guvernării național-țărăniste : „Atunci când actualul regim s-a instalat la putere, printre multele și irealizabilele promisiuni a fost și aceea că agricultorii vor fi apărați împotriva excesivității bancare, care exploata marea masă a țăranimii noastre. Dar, toate aceste promisiuni au rămas pe hîrtie. Țărănimia și azi e poate mai rău exploatată de băncile care nu vor nici cum să înțeleagă nevoile în care se zbate. Ce e însă mai dureros, s-a ajuns la o teroare bancară atît de excesivă, încît nici nu o putem compara . . .”⁷⁴

Înrăutățirea situației materiale a țăranimii în anii crizei economice s-a manifestat nu numai pe plan economic, dar și pe plan sanitar și cultural. Reducerea considerabilă a nivelului de viață a favorizat extinderea unor boli grave — tuberculoza mai ales — care făceau nenumărate victime în rîndul populației rurale.

În raportul prefecturii județului Caraș pe anul 1930 se arată clar acest fapt : „Starea sanitară generală a județului Caraș se prezintă în decursul anului 1930 în condiții mai puțin satisfăcătoare ca în ani precedenți datorită faptului că în decursul acestui an s-au ivit în mai multe comuni epidemii cu caracter destul de grav . . . A avut loc o gravă epidemie de scarlatină în Socolari, Potoc, Ciclova Română și Montană, Greoni, Oravița, ne mai vorbind de Steierdorf, Anina unde această epidemie este aproape endemică.

Această epidemie a răpit în decursul anului viața a 26 de copii, fapt ce se datorește în parte împrejurărilor că condițiile de izolare și tratament, din cauza lipsei de localuri potrivite și mai ales din cauza sărăciei și mizeriei nu au putut fi din cele mai eficace . . . În ceea ce privește cea mai importantă boală socială, tuberculoza, situația e și mai rea. Boala se lățește în județ, făcînd tot mai multe victime.”⁷⁵

Statisticile vremii ne concretizează, de fapt această situație dramatică. Dacă în 1928 au fost depistate 795 cazuri de tuberculoză⁷⁶ în județul Severin, în 1933 numărul lor atinge 994 cazuri.⁷⁷

Din raportul prefectului județului Severin pe anul 1933 reiese că „cea mai mare parte din bolnavii de tuberculoză fiind oameni săraci și cu cîte o cameră nu au putîntă de a fi izolați în condițiuni bune la domiciliul lor”.⁷⁸

⁷³ Voința Banatului, XIII, 25 iunie 1933, p. 1.

⁷⁴ Țara, II, 66, 22 octombrie 1933, p. 4.

⁷⁵ Arh. Stat. Caransebeș, fond „Pref. jud. Caraș”, dos. 119/1930, f. 1.

⁷⁶ Raport asupra situațiunii județului Severin pe anul 1928, Prefectura județului Severin, Lugoj, 1929, p. 45—46.

⁷⁷ Arh. Stat. Timiș, fond „Serv. agric. Severin”, dos. 33/1933, f. 350.

⁷⁸ Ibidem.

Aceeași situație o întâlnim aproape și în domeniul învățămîntului. Numărul elevilor proveniți din mediul sătesc — mai ales în clasele superioare — scade datorită cheltuielilor de procurare a cărților, de întreținere, cît și datorită utilizării mai intense a muncii copiilor în activitățile productive, cu scopul de a ieși mai rapid din dificultățile economice și financiare.

În raportul prefecturii județului Severin pe anul 1930 se arată deschis această stare de lucruri : „Frecventarea școalei de copii mici și în cele dintîi clase ale cursului primar e regulată, pe cînd în cursul superior mai puțin regulată. Aceasta se explică și prin faptul că populația în anumite părți ale acestui județ sărac își trimite copii pentru a-și cîștiga pîinea la diferite stabilimente industriale ... sau la alte munci. Numai îmbunătățirea stării materiale a acestei populații va îmbunătăți și frecvența școalei.“⁷⁹

Criza agrară a determinat însă grave consecințe și pe plan social, provocînd o rapidă ruinare a multor gospodării, adînci procesul de pauperizare a țărănimii sărace din sud-vest-ul României. Sesizînd acest fenomen, publicistul I. S. Udrea, în articolul „Plugarii“ scria : „Obîșnuiți, prin tradiție milenară să fie întotdeauna masa care aduce sacrificii, masa care e chemată să se jertfească în toate momentele de grea cumpănă ... în mersul lor, în viețuirea lor de la o zi la alta, este o fărîmă din ritmul lent al mării ... Încercările ultimilor ani însă le-au întrecut puterile. Și de rezistență și de refacere. Surprînși într-un moment de grea cumpănă, de aspră sărăcie, de conjuncturile critice ale economiei internaționale, plugarii noștri au început să se clatine. Nu au mai putut face față greutăților din zi în zi crescînde și au început săse prăbușească. Sub tăvălugul neîndurat al crizei s-au sfărîmat gospodării, cu răbdare și cu luptă dirză agonisite. Din zi în zi mai multe. Dobinzile mari ale băncilor, scăderea vertiginoasă a produselor agricole au clătinat pămîntul, care a început să fugă de sub picioarele plugarilor.“⁸⁰

Același proces de sărăcie generală, pe toate planurile, a gospodăriei țărănești este reliefat și de dr. Aurel Cosma-junior într-o scrisoare deschisă adresată prefectului județului Timiș-Torontal. Referindu-se la situația din plasa Lipova, arăta : „Sînt comune de pe dealuri, unde poporul nu mai are ce să mănînce, unde casele sînt goale, iar curțile pustii ... Sărăcia este așa de mare încît sînt zile cînd nu se găsește în toată comuna nici o sută de lei ... Țăranii noștri, înglodați de datorii și sub presiunea diferitelor sarcini ce îi apasă, au fost constrînși să-și vîndă vitele din grajd.“⁸¹

Intensificarea exploatării țărănimii din sud-est-ul României, scăderea considerabilă a nivelului său de viață în anii crizei economice vor acționa procesul de radicalizare politică în lumea satelor bănățene. Ca urmare, țărănimea din această parte a țării se va încadra organic în lupta maselor populare din România, împotriva asupririi capitaliste, a regimului burghezo-moșieresc.

⁷⁹ Arh. Stat. Timiș, fond „Direct, VII, Min.“, dos. 39/1930, f. 6.

⁸⁰ Unirea Română, I, 17, 18, iunie, 1931, p. 1.

⁸¹ Idem, II, 241, 20 martie 1932, p. 1.

ASPEKTE ÜBER DIE LAGE DER BAUERN AUS DEM SÜD-WESTLICHEN TEIL RUMÄNIENS IN DEN JAHREN DER WIRTSCHAFTSKRISE

ZUSAMMENFASSUNG

Der Autor bringt Aspekte über die Lage der Bauern aus dem süd-westlichen Teile Rumäniens in den Jahren der Wirtschaftskrise und bezieht sich hauptsächlich auf die unmenschlichen Lebensbedingungen der Kleinbauern.

Aus den Dokumenten jenes Zeitabschnittes geht hervor, dass die Wirtschaftskrise sich negativ im Leben der Bauern nicht nur auf wirtschaftlichem sondern auch auf sozial-kulturellem Gebiete auswirkte. Infolge dieser Tatsache beschleunigt sich das Reifen des Klassenbewusstseins im Banater Dorfleben, was die organische Eingliederung der Bauernschaft in Kämpfe der rumänischen Volksmassen gegen die kapitalistische Unterdrückung zur Folge hatte.